DEKLARCIJA
EVROPSKIH MUSLIMANA

Reis-ul-ulema dr. Mustafa ef. Cerić

UVOD

Tragični događaji od 11. septembra 2001. god. u Nju Jorku, 11. marta 2004. god. u Madridu te 7. jula 2005. god. u Londonu[1] ne ostavljaju nikog ravnodušnim. Muslimani širom svijeta su posebno šokirani što se ti teroristički napadi dovode u vezu sa islamom. Niko razuman ne može prihvatiti ubijanje nevinih ljudi u njegovo/njezno ime. Zato su muslimani najoštrije osudili terorističke napade u Nju Jorku, Madridu i Londonu.

Međutim, neki kažu da to nije dovoljno. Muslimani moraju učiniti više od toga da bi uvjerili evropsku javnost da je njihova vjera vrijedna poštovanja i da je njihov boravak u Evropi dobrodošao.

Ostavljajući po strani one u Evropi koji se teško liječe od islamofobije bez obzira da li je bilo neprimjerenog ponašanja nekih muslimana ili nije, muslimani moraju shvatiti da opći utisak koji danas vlada u Evropi o njihovoj vjeri nije primjeren. Evropski muslimani moraju ozbiljno uzeti pitanje nasilja koje neki, navodno, provode u ime islama ne zato što neki u Evropi mrze islam i ne vole muslimane, već zato što su nasilje, teror i mržnja u ime islama pogrešni. To je protivno islamskom moralnom učenju. To je protivno muslimanskim interesima u svijetu, posebno u Evropi.

Evropski muslimani moraju uraditi program za borbu protiv nasilja u svijetu. Oni moraju jasno i nedvosmisleno objaviti cijelome svijetu da je islam nenasilna vjera, i učiti svoju djecu da pravi put do uspjeha na ovome svijetu i spasa na drugome svijetu nije u argumentu sile, već u sili miroljubivog argumenta.

Evropski muslimani moraju izaći s jasnom deklaracijom koju treba uputiti: Evropskoj uniji, muslimanima koji žive u Evropi i Muslimanskom svijetu.

Evropska unija

Deklaracija evropskih muslimana Evropskoj uniji treba da sadrži jasnu poruku da su evropski muslimani potpuno i nedvosmisleno predani načelu vladavine prava, principima tolerancije, poštivanju ljudskih prava i demokracije, te uvjerenju da svaki čovjek ima pravo na pet bitnih vrijednosti, a to su: vrijednsot života, vjere, slobode, imetaka i časti.

Iskazujući svoju predanosti evropskim vrijednostima, evropski muslimani imaju pravo izraziti i svoje zahtjeve prema Evropskoj uniji, a to su:

a) institucionalizacija islama u Evropi;
b) ekonomski razvoj muslimanske zajednice tako da može uživati punu duhovnu i kulturnu slobodu i nezavisnost;
c) razvitak islamskih škola koje će biti osposobljene da odgajaju muslimane rođene u Evropi za izazove evropskog multikulturnog društva;
d) političku slobodu koja će omogućiti evropskim muslimanima da imaju legitimne predstavnike u evropskim državnim parlamentima;
e) ublažavanje evropske politike o migraciji koja je u zadnje vrijeme veoma restriktivna prema muslimanima;
f) otvaranje mogućnosti da se prizna muslimansko pravo u pitanjima od personalnog značaja kao što je porodično pravo;
g) i zaštita evropskih muslimana od islamofobije, etničkog čišćenja, genocida i tome slično.

Muslimani koji žive u Evropi

Jednako je važna i Deklaracija evropskih muslimana koju treba uputiti muslimanima koji žive u Evropi jednako radi jasnog i nedvosmislenog artikuliranja njihovog prava na islamski identitet i njihovih građanskih prava. Prije svega, muslimani koji žive u Evropi moraju shvatiti da se sloboda ne poklanja.

---

[1] Naravno, svjesni smo i drugih napada: u Rijadu 1995, Dhahranu 1996, Nairobiju i Darsalamu 1998, Jemenu 2000, Baliju 2002 i Istanbulu 2003. god., ali napadi u Njujorku, Madridu i Londonu najviše opterećuju odnose na relaciji islam-Zapad.

Sloboda muslimana u Evropi mora se osvojiti. I muslimansko prisustvo u Evropi treba biti priznato unatoč ksenofobičnom otporu.

Naravno, sa slobodom ide i odgovornost. Prema tome, oni koji su spremni preuzeti odgovornost zaslužuju slobodu. Unatoč činjenici da evropski muslimani ne uživaju punu slobodu od straha i siromaštva u Evropi, ipak je primjerenije da muslimani sada preuszmu svoju odgovornosti nego da traže svoju slobodi, jer preuzimajući odgovornost u evropskom ekonomskom, političkom i kulturnom životu, muslimani koji žive u Evropi će zaslužiti pravo na slobodu. Na taj način, sloboda evropskih muslimana neće biti ničija milost, već zasluženo pravo na vrijednost koju se ne može negirati, niti oduzeti.

Najvažnija izjava koju treba da sadrži Deklaracija upućena muslimanima koji žive u Evropi jeste njihova obaveza da prezentiraju islam evropskoj javnosti kao univerzalni pogled na svijet (*Weltanschauung*), a ne samo kao plemensku, etničku ili nacionalnu kulturu. Muslimani ne mogu očekivati od Evropljana da razumiju univerzalnu poruku islama ako su konstantno suočeni sa etničkom i nacionalnom slikom islama. Ne samo da evropski muslimani mogu privući pažnju evropske javnosti univerzalizmom islama, već je Evropa dobro mjesto za same muslimane da otkriju snagu i ljepotu univerzalnosti islama.

Treba biti pošten i priznati da je Evropa mjesto gdje su mnogi muslimani otkrili islam na jedan potpuno različit način od onoga kojeg su ponijeli od kuće zato što se u Evropi susreću sa muslimanima iz drugih krajeva svijeta i tako počinju da cijene raznolikost islamskog iskustva. Muslimani koji žive u Evropi imaju ne samo pravo, već i dužnost da razvijaju svoju vlastitu evropsku kulturu islama kao dokaz o trećoj interakciji između Istoka i Zapada[2] i kao potrebu za novom renesansom koja će povesti čovječanstvo boljem i sigurnijem svijetu.

Muslimanski svijet (Ummet)

Iako je ideja o globalizaciji dosta nejasna, njezin je odraz, prisutan gotovo na svakom mjestu u svim oblastima života: političkom, ekonomskom, kulturnom i religijskom. Ideja o globalnoj svijesti ne bi trebala biti strana muslimanima. U svojoj biti, islam je univerzalna vjera i globalni fenomen. Bilo bi potpuno primjereno da su muslimani izašli sa programom globalizacije u smislu globalne slobode i sigurnosti, jer muslimani žive gotovo na svakom mjestu zemljine kugle pa, stoga, njihova sloboda i sigurnost imaju globalni značaj.

Međutim, muslimani ne samo da nisu ponudili originalnu ideju globalizacije, već, općenito govoreći, oni ne uspijevaju uticati na globalni svijet. Muslimani nemaju globalnu strategiju; nemaju globalni mozak i globalnu glavu; nemaju globalni kalendar koji bi ih poštedio neugodne zabune oko datuma Bajrama. Nažalost, oni danas imaju *image* prijetnje svjetskom miru i sigurnosti.

Upravo zbog tog žiga islamskog terorizma od kojeg muslimani nedužno danas pate potrebno je izaći sa Deklaracijom evropskih muslimana i uputiti je Muslimanskom svijetu s namjerom da se naglasi potreba da se globalno loša slika promijeni u globalno dobru sliku o muslimanima, posebno u vezi s njihovom vjerom.

Centar islama treba preuzeti vodstvo u osiguravanju globalnog pravca u praktičnim stvarima univerzalne vjere islama; u globalnim pitanjima našeg vremena; te u globalnom dijalogu s našim susjedima.

Ali prije predstavljanja teksta Deklaracije potrebna su nekolika pojašnjenja da bismo razumjeli kako muslimani razumiju Evropu, šta misle o islamu u evropskom okruženju i kakav stav imaju prema pripadnosti muslimanskom svijetu (Ummetu).

I
EVROPA

Evropa nije ni *daru-l-islam* (dom islama), ali nije niti *daru-l-harb* (dom rata). Evropa je *daru-l-sulh* - dom dogovora ili ugovora.

Evropa nije *dom islama*, jer muslimani ne sačinjavaju većinu Evropskog stanovništva, pa zbog toga nije moguća primjena muslimanskog prava u potpunosti. Ali Evropa nije ni *dom rata*, jer se neki pogledi muslimanskog prava mogu primijeniti.

Prema tome, Evropa je dom dogovora, jer je u njoj moguće živjeti u skladu sa islamom u kontekstu društvenog dogovora (The Social Contract) „kao principa koje bi slobodne i racionalne osobe zainteresirane

[2] Prva interakcija dogodila se u Bagdadu u osmom, a druga u Španiji u dvanaestom stoljeću. Sada se događa treća interakcija između Istoka i Zapada (islama i Europe) opet preko Bagdada.

za unapređenje svojih interesa, u polaznoj poziciji jednakosti, prihvatile kao definirajuće za temeljne uvjete svoga udruživanja"[3]

Nije teško dokazati da je ideja o 'dogovoru' legitimna. Postoje mnogi doktrinarni i povijesni dokumenti koji upućuju na koncept *sulha* (mir, pomirenje, dogovor) kao suprotnost konceptu *harba* (rat, borba, sukob). Osnovna misao islama je mir sa Bogom, sa Njegovim Vjerovjesnikom i sa vladavinom prava. *Bog poziva u Dom mira...* (Kur'an, 10: 25). *A sluge Milostivog su oni koji po Zemlji mirno hodaju, a kada ih bestidnici oslove, odgovaraju »Mir vama«"* (Kur'an, 25: 63).

U duhu tih kur'anskih iskaza Vjerovjesnik Muhammed, a.s., je pravio dogovore (*sulh* ili *'ahd*) sa idolopoklonicima na Hudejbijji, sa Jevrejima i kršćanima u Medini, te sa susjednim kraljevima Abesinije, Perzije i Bizantije. Četvorica prvih halifa su vjerno slijedili primjer Vjerovjesnika, kao i svi drugi pravedni vladari u muslimanskoj povijesti. Tu povijesnu činjenicu o društvenom ugovoru, kojeg je inicirala dobra volja muslimana prema drugim narodima i vjerama, na vrlo dobar način je dokumentirao dr. Muhamed Hamidullah.[4]

Kao što smo rekli, nije teško dokazati valjanost teorije 'dogovora', jer slobodno se može reći da je to bitan dio opće islamske doktrine i povijesti. No, poteškoća se javlja u nedostatku pravog koncepta Društvenog ugovora koji bi se mogao primijeniti u kontekstu Evropskog okruženja i koji bi osigurao dostojan status islama kao načina života i muslimana kao građanina u Evropi.

Prvo, Evropu treba da shvatimo kao dom mira ili dogovora, a ne kao dom rata ili sukoba.

Drugo, treba da znamo koja su to pitanja koja se mogu uključiti u okvir ugovora sa Evropom.

I, treće, treba da napravimo koncept organizacije ili institucije koja može predstavljati islam kao globalnu religiju i muslimane kao građane Evrope.

Treba razlikovati pojam *dogovora* od pojma *zavjet*. Naime, *dogovor* ljudi nije zakon prirode, već diktat razuma, dok je *zavjet* volja srca/vjere.

Prema tome, mi definiramo muslimana kao čovjeka koji je vjeran Bogu kao čin volje njegove vjere/srca, tj., musliman je čovjek *zavjeta Bogu (mithaq)*; a građanin je čovjek koji ima *dogovor* o dužnosti državi kao čin diktata njegovog razuma, što je njegov *sulh (pristanak na mirovnu suradnju). Zavjetom* čovjek daje svoje srce Bogu i dobiva unutarnji mir; *dogovorom* čovjek daje svoj razum državi i dobiva društveni mir kao stanovnik mjesta ili grada. Građanin ima prava i privilegije slobodnog čovjeka; on je član države, rođena ili naturalizirana osoba koja duguje lojalnost državi, a od nje ima pravo na zaštitu svog života, svoje vjere i slobode, te svog imetka i svoje časti.

Evropa kao »Dom dogovora« otvara put za iskreni dijalog (*hiwar*) ne samo sa kršćanima kao takvim, već i sa evropskim (ili zapadnim) društvom u cjelini*: Na put Gospodra svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj...!* (Kur'an, 16: 125).

To kur'ansko načelo predpostavlja da dijalog među vjerama i kulturama bude kontekstualan, jednakopravan i punoznačan. On mora bit naučan, objektivan i sadržajan. No, da bi se postigla ta razina diskursa sa Evropom, mora se razumjeti njezina suvremena filozofija, kultura i politika. Treba znati da se evropska filozofija temelji na logici racionalizma i ekperimentalne znanosti, da se njezina kultura uglavnom izvodi iz tradicije kršćanstva, te da je njezina politika utemeljena na ideji o preživljavanju najvještijeg, najsnalažljivijeg ili najpodobnijeg - *the survival of the fittest* .

Dakako, razumijevanje ne znači i prihvatanje. Naprotiv, nerazumijevanje nekih stvari vodi prihvatanju onoga što bi trebalo odbaciti duhom *zavjeta*, kao i odbacivanju stvari koje treba prihvatiti silom *dogovora*.

Nadalje, neupućenost u zbiljnost evropskog društva u njegovim različitim dimenzijama, čini muslimane nesposobnim da razlikuju dobre od loših i korisne od štetnih evropskih proizvoda koji su im dostupni za upotrebu. Vjerujem da Evropa (ili Zapad općenito) posjeduje više znanja o muslimanima nego li volje da ih prihvati, dok muslimani imaju manje znanja o Evropi, nego li spremnosti da je prihvate. To je osnovna razlika između evropskog pristupa islamu i muslimanskog pristupa Evropi - evropski nedostatak volje da prihvati muslimane onakve kakvi jesu i muslimanski nedostatak znanja o Evropi onakva kakva jeste. Evropa je spremna da tolerira islam u svom domu, ali nije spremna prihvatiti muslimane u svom političkom, društvenom i kulturnom životu. Na drugoj strani, muslimani su spremni prihvatiti Evropu onakvu kakva jeste, ali ne čine dovoljno da uvećaju svoje znanje o evropskom političkom, društvenom i kulturnom okruženju što bi moglo promijeniti njihov položaj u evropskom društvu.

---

[2] John Rawls, *A Theory of Justice*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1971, p. 11.

[3] Muhammad Hamidullah, *Majmuah al-Wathaiq al-Siyasiyyah li al-Ahd al-Nabawi we al-Khilafah al-Rashidah*. Dar al-Irshad, Beirut, 1389-1969.

Ako prihvatimo »Dom dogovora« kao naš koncept za Evropu u smislu istinskog muslimana kao dobrog građanina Evrope, onda treba da označimo pitanja koja nas se tiču kako bi koncept bio praktičan. Treba da znamo koja su to pitanja koja stvaraju tenzije između muslimanstva i statusa građanina Evrope. Jesu li ona politička ili ekonomska; kulturna ili religijska? Mislim da je ispravno reći da su pitanja sve to.

Politički, muslimani moraju znati što su njihova ljudska prava u smislu predstavljanja svoje zajednice. Moraju insistirati na uklanjanju predrasuda o islamu u evropskoj javnosti što su ih kreirali pristrani mediji i što ih podržavaju neki politički krugovi. Mislim na predrasude koje izazivaju anti-islamsko osjećanje što je posljedica političke netolerancije i rasističke mržnje.

Moramo poučiti Evropu da prihvati naše vrijednosti i da cijeni znoj muslimanskih radnika i intelektualaca u izgradnji napredne i slobodne Evrope. Nije samo povijesno da Evropa duguje muslimanima za svoju slobodu i napredak, već i suvremeni muslimanski doprinos daje nam pravo da kažemo da nam Evropa mnogo duguje. Ekonomski, moramo zahtijevati jednaku priliku za ekonomski rast muslimanske zajednice u Evropi.

Naravno, ekonomska pitanja su veoma povezana sa pitanjem obrazovanja što mora biti naša najveća briga. U širem smislu, riječ 'edukacija' znači ukupnost utjecaja što priroda ili drugi ljudi mogu provoditi na našu inteligenciju ili našu volju. Edukacija uključuje ono što mi sami radimo i sve ono što drugi rade za nas. Ona uključuje čak i neposredne učinke na karakter i moć ljudi što ih proizvode stvari koje imaju sasvim drugu namjeru: zakon, oblici vladavine, industrijski proizvodi, pa čak i prirodne pojave, neovisno o ljudskoj volji, kao što su klima, tlo i lokacija.[5]

Rečena definicija edukacije podsjeća nas na činjenicu da moramo znati: prvo, koje su to stvari koje treba da mi uradimo da bismo mogli provoditi utjecaj na inteligenciju i volju naše djece; drugo, moramo biti svjesni stvari koje drugi čine da utječu na karakter i moć naše djece; treće, moramo biti upućeni u zakone i oblike evropskih vlada koje neposredno oblikuju svijest naše djece; i četvrto, moramo prepoznati prirodne karakteristike Evrope tako da možemo cijeniti ekonomske i kulturne potrebe muslimanske zajednice u Evropi. Jer, prije nego tražimo od drugih da urade posao za nas, sami moramo uraditi svoj dio posla u odgoju i obrazovanju. Moramo napraviti sveobuhvatan odgojno-obrazovni program koji treba da bude utemeljen na fundamentalnim načelima naše vjere kao čin naše volje, kao i na fundamentalnim pravima i dužnostima kao građana u Evropi, kao čin našeg razuma. Upravo u pomirenju ta dva zahtjeva, ja vidim potrebu razvijanja koncepta *Daru-l-sulha* (dom društvenog dogovora) kojeg treba primijeniti u Evropi.

Što se tiče vjerskih pitanja, ona su umnogome ovisna o spomenutim pitanjima politike, ekonomije i kulture. Naša vjera je naš način života. Zato, vjerska pitanja ne mogu biti izolirana od života. Izgradnja džamije u Evropi jest vjersko pitanje, ali se ne može riješiti bez političke volje evropskih vlada; ne može se održavati bez ekonomske moći muslimana; i ne može služiti svojoj svrsi bez odgovarajućih odgojno-obrazovnih institucija.

Muslimanska pitanja u Evropi ne treba svoditi isključivo na vjerska. Njih treba proširiti i na društvena pitanja. Našu vjeru treba tretirati kao prirodnu i legalnu stvar kao i svaku drugu vjeru u Evropi sukladno slobodi savjesti čovjeka. Nažalost, islam još nije naturaliziran u Evropi. On još uvijek ima status stranca ili specijalni status po kojem se islam tolerira, ali ne prihvata kao jednakovrijedan predstavnik opće evropske duhovne baštine unatoč činjenici što je islam danas druga religija odmah do kršćanstva u mnogim evropskim zemljama.

Danas su evropski muslimani suočeni sa mnogim poteškoćama u očuvanju svog identiteta zbog nedostatka volje kod nekih evropskih vlada da reguliraju njihove vjerske potrebe i građanska prva. Od njih se očekuje da se integriraju u evropsko društvo i po cijenu da izgube svoj muslimanski identitet. Vrlo često iz evropskih medija stječe se dojam da musliman, da bi bio dobar građanin Evrope, treba da se odrekne svoga islamskog porijekla ili će se suočiti sa optužbom za sve što učini neki musliman bilo kada i bilo gdje u svijetu kao svojom vlastitom krivnjom.

Upravo zbog takvog dojma, muslimanska pitanja u Evropi nisu samo vjerska u smislu etičke ili moralne osobnosti muslimana pojedinca, već su ona u mnogim slučajevima previše politička do te mjere da muslimani stalno žive pod pritiskom straha i neizvjesnosti. Zbog toga, islam se mora depolitizirati u smislu univerzalne religije koja ima za cilj da svoje sljedbenike poučava dobrom ponašanju u globalnom društvu. To, naravno, ne znači da muslimani ne treba da budu dobro obaviješteni o politici globalnog društva. Naprotiv, muslimani treba da budu dobro upoznati sa globalnom politikom da bi bili sposobni da spase svoju vjeru od loše politizacije.

Nakon svega što smo rekli, dolazimo do najvažnijeg pitanja islama u Evropi, tj., pitanja predstavljanja i institucije. Prvo treba znati da danas u Evropi živi otprilike trideset miliona muslimana. Oni

[4] Vidi: Emile Durkheim, *Education and Sociology*, The Free Press, New York, 1956, p. 61.

predstavljaju tri različite skupine: 1) autohtonu; 2) useljeničku; i 3) rođenu. Pod autohtonom skupinom podrazumijevamo one muslimane koji imaju dugu povijesnu pozadinu u Evropi kao što su muslimani Bosne, Albanije, Kosova, Makedonije, Bugarske itd.; pod skupinom useljenika smatramo one muslimane koji su se uselili u Evropu bilo kao studenti ili kao radnici i stalno se nastanili uglavnom u Engleskoj, Njemačkoj i Francuskoj; i, na karaju, skupinu rođenih muslimana sačinjavaju djeca roditelja muslimana koji su se uselili u Evropu i rođeni Evropljani koji su prihvatili islam kao svoju vjeru. Svim ovim skupinama islam je zajednička stvar. One se, međutim, razlikuju po svom iskustvu i životnom očekivanju. Autohtoni muslimani nose na svojim leđima veliko povijesno breme i očekuju da budu podržani u očuvanju svoga vjerskog i kulturnog kontinuiteta u Evropi; muslimani useljenici čine napor da ustanove svoje prisustvo i očekuju da prevaziđu status stranca u Evropi; muslimani koji su rođeni u Evropi u stalnoj su borbi da sačuvaju svoj islamski identitet u izazovnom evropskom političkom, ekonomskom i kulturnom okruženju i očekuju da im se ponudi neko rješenje kako se ne bi stidili što su muslimani, niti što su rođeni u Evropi.

Šta treba učiniti da zajednička vrijednost islama postane zajedničko uporište svih muslimana u Evropi. Smatram da je došlo vrijeme da se ozbiljno razmotri način institucionalizacije prisustva islama kao univerzalne religije i muslimana kao globalnih građana. Nadam se da je svima jasno da je volontersko predstavljanje islama u Evropi štetno kako za muslimanski dignitet tako i za evropski mir i sigurnost. Nije dovoljno da Evropa prizna prisustvo islama na svome tlu. Muslimani zaslužuju više od toga. Oni zaslužuju da njihovo prisustvo bude legalizirano u smislu stvaranja političke i ekonomske klime u kojoj evropski muslimani mogu predstavljati sami sebe kroz institucije koje treba da imaju i državnu potporu i javno prihvatanje. Za muslimane je veoma uvredljivo insistiranje nekih evropskih medija na predstavljanju islama kroz sliku terorista.

II
ISLAM

Postoji mnogo razloga zašto je pitanje statusa islama u Evropi od najveće važnosti. Percepcija da je u svome samorazumijevanju Evropa kršćanski kontinent nije tačna. Historijska je činjenica da su tokom mnogih stoljeća u Evropi živjeli ne samo muslimani već i Jevreji. I jedni i drugi su dali značajan doprinos evropskom životu i kulturi. Međutim, prodor islama na Balkan i Iberijski poluotok ostavio je gorka sjećanja patnje i mržnje. Iako imaju različite historije, i muslimanske i jevrejske zajednice su bile podvrgnute diskriminaciji i nasilnim progonima sve do naših dana.

Nažalost, ni sami muslimani nisu uvijek bili kadri svoj slučaj prezentirati na način koji je i razumljiv i prihvatljiv za evropsku javnost.

Ponekad se islam predstavlja na tako sofisticiran i akademski kompliciran način da ga um običnih ljudi teško može shvatiti. A ponekad opet islam se predstavlja na tako brutalno pojednostavljen način da ne dotiče srca dobronamjernih ljudi.

Poteškoće sa jasnim poimanjem islama i pomanjkanjem orijentacije za muslimane koji žive u Evropi stvaraju nepotrebne nesporazume i nepovjerenje između islama i Evrope koji često dovode do gorkih osjećanja. Ipak, budućnost Evrope je u mnoštvu religija uključujući i islam. Stoga, što prije shvatimo hitnu potrebu za prevazilaženjem historije sukobljavanja bolje će biti i za Evropu i za islam.

U svom poimanju svujeta muslimani moraju dati adekvatno mjesto evropskoj historiji a Evropljani moraju shvatiti da islam ima svoju historiju u Evropi te uzeti u obzir činjenicu da mnoge evropske zemlje imaju značajnu muslimansku populaciju. Ovo je posebno hitno s obzirom da se postojeće predrasude protiv islama pothranjuju mješavinom političkih događaja, kulturnih razlika i aktivnog neznanja.

Uz to, trebamo znati da vjera nije samo apstraktna ideja ili jednostavno vjerovanje. Vjera je jedan od vrlo važnih konkretnih faktora koji oblikuju identitet živih ljudi kako pojedinaca tako i grupa.Prema tome, naša je obaveza naći načina da iskoristimo potencijale vjera da motiviramo vjernike da se bore za mir, pravdu i toleranciju u svakodnevnim životnim situacijama.

Već duže vrijeme islam je u fokusu kako na Istoku[6] tako i na Zapadu[7]. Na Istoku islam je središte atrakcije a na Zapadu islam je opasna pojava.

Istok vjeruje da je islam rješenje a Zapad misli da je islam problem. Na Istoku ljudi tvrde da brane islam od neprijatelja, dok na Zapadu ljudi misle da islam prijeti njihovom načinu života. Dakle, islam je postao magična riječ na Istoku i velika zagonetka na Zapadu.

---

[6] Pod pojmom Istok ovdje se misli na područja gdje dominira vjera i kultura islama, posebno na Srednjem istoku gdje su većina islamskih zemalja.

[7] Zapad ovdje označava područja ili zemlje Evrope i Amerike.

I, doista, jedan od najvećih izazova našega doba jeste: Kako shvatiti magičnu riječ sa Istoka i kako odgonetnuti zagonetku s kojom se suočava Zapad?

Nije prvi puta u povijesti da Zapad ne shvata mističnost Istoka, i obratno, da Istok ne razumije logiku Zapada. Na primjer, Aleksandar Veliki je mogao postati budući vladar Azije na Istoku pod uvjetom da je mogao odvezati Gordijev čvor strpljenjem, a ne sabljom. I kralj Granade u Španiji, Hasan bin Ismail, mogao je izgraditi još mnogo Alhambri u Evropi, pod uvjetom da je poštovao različitosti evropskog vjerskog i kulturnog života kao što su to stoljećima poštovali njegovi prethodnici.

Nadalje, Evropi je trebalo dugo vremena da prihvati filozofski duh velikog filozofa Ibni Rušda (Averroës) , dok je knjiga *Duh zakona* od Monteskjea dugo čekala da bude ozbiljno studirana na Istoku.

Ti historijski primjeri jasno pokazuju činjenicu da su Istok i Zapad uvijek bili u procesu dijalektičke interakcije koja je često pomogla da se promjeni historijski put prema boljim uvjetima za čovječanstvo.

Prva historijska interakcija između Istoka i Zapada desila se u Bagdadu a druga u Andaluziji (Španiji). U Bagdadu je muslimanski halifa Me'mûn okupio umove Istoka i Zapada da prevedu ljudsku mudrost toga vremena. U Andaluziji su zapadni intelektualci dolazili na muslimanske univerzitete kako bi studirali humanističke znanosti što je rezultiralo evropskim humanizmom i renesansom. Vjerujem da smo sada na pragu treće historijske interakcije između Istoka i Zapada koja ponovo ima veze sa fenomenom Bagdada.

Naravno, nije uvijek bilo lahko Zapadu da razumije duh Istoka niti je Istoku bilo lahko da prihvati razum Zapada, ali na kraju Zapad nije imao izbora već da prihvati Ademovu (Adamovu), Nuhovu (Noevu), Ibrahimovu (Abrahamovu), Musaovu (Mojsijevu) Isaovu (Isusovu) i Muhamedovu (a.s.) vjeru koja je došla sa Istoka, niti je Istok mogao izbjeći put od sile do prava, od mitologije do znanosti, od ropstva do slobode, i od teorije do legitimnosti države, koji je došao sa Zapada.

Međutim, današnje dijalektičke tenzije između Istoka i Zapada su drugačije od historijskih primjera koje smo spomenuli. Zapad nije više ono što je nekad bio: nekomunističke zemlje Evrope i Amerike, kao što ni Istok nije više zona komunističkih zemalja Sovjetskog Saveza. Zapad sada vidi sebe kao ne-islamske zemlje Evrope i Amerike, a Istok se, na neki način, definira kao muslimanske zemlje Srednjeg Istoka ili ne-kršćanske zemlje ne-zapadnih vrijednosti. Najbolji primjer za to je Turska koja je nekršćanska i, zato, ne može postati članica Evropske unije.

Uz to, postoji shvatanje kod jednog broja intelektualaca na Zapadu da je islam danas ono što je jučer bio komunizam: velika prepreka, čak, stvarna prijetnja zapadnom načinu života i civilizacije. Neki ljudi na Zapadu vjeruju da je dijalog između Islama i Zapada gubljenje vremena pa je, stoga, jedini način odnosa Zapada sa islamom i muslimanima argument sile, a ne sila argumenta.

Na drugoj strani, postoje ljudi na Istoku koji vjeruju da je Zapad stari neprijatelj islama i zato muslimani treba da se bore protiv Zapada. Oni misle da ne može biti nikakvog dijaloga između islama i Zapada. Prema njihovoj logici postoji samo dijalektika suprotnosti između ta dva svijeta.

Naša poteškoća u suočavanju sa takvim mišljenjima sastoji se u činjenici da oni koji promiču ideju o vjerskom i kulturnom konfliktu uzimaju islam kao polaznu tačku za ideju o sukobu civilizacija. Oni, međutim, zaboravljaju da islam nije komunizam i da muslimanski svijet nije Sovjetski Savez.

Islam je način života koji je prilagodljiv zdravom razumu i ljudskom dostojanstvu kako na Zapadu tako i na Istoku. A muslimanski svijet je velika raznolikost naroda i kultura kojeg ujedinjuje ideja o ljudskom bratstvu kako na Istoku tako i na Zapadu.

Ovo dosad kazano tjera nas da vjerujemo da je islam žrtva i Istoka i Zapada. Zašto?

Prvo, zato što je Istok isuviše slab da ostvari ideale slobode, demokracije i ljudskih prava; a Zapad je isuviše arogantan da prepozna ozbiljnost moralnih vrijednosti u islamu. I, drugo, islam je žrtva Istoka i Zapada zato što je Istok isuviše skučen da dopusti da univerzalna ideja islama nadvlada plemenski mentalitet; a Zapad je, opet, isuviše ksenofobičan da prihvati činjenicu da je islam tu u njegovom komšiluku.

Nažalost, ekstremna mišljenja nekih ljudi, kako na Istoku tako i na Zapadu, reduciraju islam prema svom izgledu i na taj način guše islam kao vjeru slobode izbora dobra (arapski *ihtijar* sloboda izbora dobra nasuprot slobode izbora zla) i muslimane kao ljude koji vole slobodu. Oni, međutim, zaboravljaju da islam nije moguće reducirati ni na jednu rasu, boju ili naciju. I, naravno, oni zaboravljaju da su muslimani, doista, dorasli od Boga im dane slobode, da zaslužuju istinsku demokraciju i da su njihova ljudska prava legitimna.

Ne, to nije istina. Islam nije nikad bio razlog za suspenziju slobode. Naprotiv, islam je poučio cijelo čovječanstvo da nema prisile u vjeri (*La ikrahe fi el-dini*), t.j., vjera ima smisla sama ako je čovjek prihvata u slobodi, jer laž nije moguće nametnuti a istini ne treba sila.

Još jednom, islam se upotrebljava ili zloupotrebljava kako na Istoku tako i na Zapadu. Zašto?

Prvo, zato što Istok tvrdi da brani islam, ali, u stvari, Istok upotrebljava ili zloupotrebljava islam da bi sakrio svoje slabosti. Tako dolazimo do gorke istine a to je da islam brani muslimane više nego što

muslimani brane islam. Na drugoj strani, Zapad upotrebljava (ili zloupotrebljava) islam da bi pokazao zapadnoj publici da je neprijatelj pronađen te da cijeli svijet treba vjerovati zapadnim junacima koji tragaju za oružjem za masovno uništavanje.

I, drugo, islam se upotrebljava i zloupotrebljava na Istoku i na Zapadu i radi toga da se pokaže da je islam, kao način života više od milijardu ljudi širom svijeta, prepreka na putu boljeg odnosa između Istoka i Zapada. Ljudi na Istoku koji vjeruju da ne može biti dijaloga sa Zapadom kažu da je Zapad đavo, pa stoga, i oni koji žive sa đavolom osuđeni su na pakao. Kao dokaz za to oni se pozivaju na islam.

Slično, neki ljudi na Zapadu koji vjeruju da islam, kao ideja koja je došla sa Orijenta, nije prilagodljiva Okcidentu samo zato što je orijentalna ideja. Oni, međutim, neće da znaju da je zahvaljujući ideji islama njihova vlastita kulturna baština spašena, kao što je i njihova vjera osnažena kur'anskom potvrdom validnosti Božijih knjiga kao što su Tevrat i Indžil. Tako, ljudi na Zapadu, koji se teško liječe od bolesti ksenofobije, upotrebljavaju islam da bi širili islamofobiju na Zapadu.

Zbog toga, više nego ikad ranije danas postoji potreba da kažemo da je islam iznad Istoka i Zapada. Zašto?

Prvo, zato što je islam istodobno i vjera i religija; kultura i politika; narod i zemlja; Istok i Zapad. To dvostruko značenje islama je neodvojivo od njegovog punog značenja, jer islam je iskreno uvjerenje u srcu pojedinca i prepoznatljiva religija u kolektivnoj svijesti; islam je jedinstvena kultura u svijetu i realna globalna politika; islam je veliki broj ljudi u svijetu i prostrana zemlja u srcu planete Zemlje; islam je neizbrisivi pečat na Istoku i neupitno prisustvo na Zapadu.

Drugo, islam je iznad Istoka i Zapada zato što se u Kur'anu Časnom jasno kaže:

Nije prava vjera da svoje lice okrenete prema istoku i zapadu, već je prava vjera da vjerujete u Boga, u dan polaganja računa, u meleke, u knjigu i u Allahove vjerovjesnike.

Prava vjera je, također, da trošite svoj imetak za potrebe rodbine, siročadi, siromaha, putnika, one koji traže pomoć i za oslobađanje robova.

Također, prava vjera je da redovno klanjate namaz, da dajete zekat, da ispoštujete obećanje koje ste dali, te da budete strpljivi u radosti i žalosti.

Ti ljudi su, kaže se u Kur'anu, na pravome putu do istine i oni su svjesni Božije prisutnosti[8] .

I, treće, islam je iznad Istoka i Zapada jer Jevreji, kršćani i muslimani dijele vjeru u Jednoga Boga koji nas je sve stvorio iz jedne duše pa nas rasijao kao sjeme u bezbroj ljudskih bića; oni dijele istoga oca Adema (Adama) i majku Havu (Eve); oni dijele zrak kojeg udišu i izlazak Sunca kojeg vide svaki dan; oni dijele Ibrahimovu vjeru i Nuhovu lađu spasa; oni dijele ljubav prema djevici Merjemi i njezinom sinu Isau, a.s.; oni dijele kazivanja o Musau, a.s., i njegovom narodu na brdu Sinaj; oni dijele jasnu riječ Časnoga Kur'ana i primjerni život Muhameda, a.s.; i oni nemaju izbora već da prihvate *Etiku zajedništva* kao pravi put prema boljoj budućnosti za sve.

Na temelju rečenog jasno je da će islam ostati iznad Istoka i Zapada. Istok će nastaviti da govoriti o idealima a Zapad će se suočavati sa stvarnošću svojih odnosa sa islamom i muslimanima. Upravo u kontekstu ovih ideala i stvarnosti islama, evropski muslimani trebaju tražiti svoje mjesto u Evropi.

I dok je islam iznad Istoka i Zapada muslimani nisu. Oni nisu ni iznad a ni između Istoka i Zapada. Oni su sada u središtu i ovoga i toga. Svakako, evropski muslimani imaju pravo držati se čvrsto ideala Istoka, ali i obavezu da se suoče sa stvarnostima Zapada.

Ne samo da su stvarnosti Zapada nemilosrdne, već ni ideali Istoka više nisu isti. Ustvari, evropski muslimani su sada u poziciji da artikuliraju neke ideale Istoka koji će jednog dana možda postati stvarnost i Istoka i Zapada. To je, zaista, najveći izazov za današnje muslimane – da budu avangarda u promoviranju dobra i sputavanju zla. To je pravi put za Ummet da povrati ponos u vremenu beznađa.

A snaga moralnog učenja islama je tu – u njegovom širokom moralnom pogledu koji proističe iz ideje promoviranja dobra i sputavanja zla, što je ideja iz koje mogu biti izvedeni sljedeći moralni imperativi:

I

Čitaj i uči

Čitaj i uči u ime Tvog Gospodara...[9]

Objava Kur'ana, dakle, ne počinje s imperativom vjere, već s imperativom nauke. Bog, dž.š., ne traži od Muhameda, a.s., da vjeruje, već On, neka je Uzvišen, traži od njega da čita i uči kako bi znao što je ispravno vjerovanje. To je zato što se čovjek rađa s vjerom. Zato nema potrebe od čovjeka tražiti ono što je već u njegovoj duši. Ali postoji potreba da ga se podsjeti da treba čitati i učiti ono što je u njegovoj duši.

---

[8] Kur'an, II, 177, prijevod/inerpretacija M.C.

[9] Kur'an, 96:1

Prema tome, čovjek treba znanje sa vjerom kao i vjeru sa znanjem. I upravo tu i Istok i Zapad trebaju islam da ih poduči - Istok da traži znanje i Zapad da prihvati vjeru.

II
Vjeruj i radi

Onima koji vjeruju i dobro rade, Bog je obećao oprost...[10]

Čovjek ne živi u čisto duhovnom svijetu bez materije, niti u čisto materijalnom svijetu bez duha. Tajna uspjeha je da čovjek spoji u sebi te dvije vrijednosti: svoj duh i svoje tijelo. Drugim riječima, smisao čovjekovog života je u aktivnosti njegovog duha, a to je vjera, te u aktivnosti njegovog tijela, a to je rad i djelovanje.

Muslimani će povratiti svoj ponos ako nauče kako da naprave ravnotežu između ove dvije sile napretka: vjere srca i djela ruke.

U ovom trenutku postoji velika razlika između muslimanskog srca i muslimanske ruke; postoji veliki jaz između muslimanske vjere i muslimanskog djelovanja. Neće biti muslimanskog ponosa dok se ovaj jaz ne premosti na način da vjera srca i snaga uma rade zajedno.

III
Budi pobožan i poštuj roditelje

Bog je propisao da samo Njemu budete pobožni i da poštujete roditelje...[11]

Ova snažna kura'nska veza između pobožnosti prema Bogu i poštovanja prema roditeljima predstavlja snažnu poruku i za Istok i za Zapad. Poruka Istoku je da ne popusti pred pritiskom da odustane od porodičnih vrijednosti, a poruka Zapadu je da zaustavi opasnu igru sa budućnošću čovječanstva.

Institucija porodične tradicije nema alternativu.

Pitanje porodičnih vrijednosti nije samo moralni zahtjev ljudskog društva već i egzistencijalni uvjet čovječanstva. Pokušaj da se ukine poznati (*ma'ruf*) zakon porodičnog života jednak je pokušaju dokidanja prirodnog zakona izlaska Sunca sa istoka.

IV
Budi vrijedan i bori se

Borite se na putu Božanske istine iskreno i hrabro ...[12]

Uspjeh na ovome svijetu i spas na drugome svijetu ne dolaze sami od sebe. Uspjehu treba ići u susret. Za svoja se prava treba boriti sad i ovdje. Isto tako, i za spas na drugome svijetu treba se truditi; treba zaslužiti Božiju milost.

Razlika između Istoka i Zapada je u tome što Istok više vjeruje u Božiju milost nego u svoj vlastiti trud, dok Zapad više vjeruje u svoj trud nego u Božiju milost.

V
Gledaj šta će sutra biti

Neka čovjek gleda kako će se suočiti s onim što sutra dolazi...[13]

U ovom kur'anskom ajetu je jasan dokaz da imamo pravo, zapravo obavezu da planiramo svoju budućnost i da vjerujemo da naša budućnost može biti bolja od naše prošlosti. Zaista je čudno kako su neki nadošli na ideju da je naša budućnost beznadežna te da je prema tome nada jedino u našoj prošlosti kao načinu života i cilju historije. Ova ideja nema osnove u islamu. Ne samo da Uzvišeni Bog podučava poslanika Muhammeda, a.s., riječima: "Sigurno će tvoja budućnost biti bolja od tvoje prošlosti", već nam i zdrav razum govori da ne možemo mijenjati prošlost, ali da s Božijom pomoći možemo oblikovati budućnost.

Prema tome, mi nismo odgovorni za muslimansku prošlost, već smo odgovorni za muslimansku budućnost: "Taj narod je bio i nestao. Njih čeka ono što su zaslužili a vas čeka ono što ste zaslužili". Prema tome, muslimani se ne trebaju plašiti razmišljanja o svojoj budućnosti isto kao što ne trebaju biti opsjednuti svojom prošlošću. Muslimani imaju budućnost jer vjeruju u Boga. A u Boga vjeruju jer su uvjereni da će istina i pravda pobijediti.

---

[10] Kur'an, 5:9
[11] Kur'an, 17:23
[12] Kur'an, 22:78
[13] Kur'an, 59:18

Tekst
Deklaracije evropskih muslimana
o stavu evropskih muslimana u vezi sa napadom na New York u septembru 2001., masakrom u Madridu u martu 2004. i eksplozijama bombi u Londonu u julu 2005:

- s obzirom da su 11. septembra 2001. hiljade muškaraca i žena koji su radili u Svjetskom trgovačkom centru u New Yorku ubijeni u terorističkom napadu, i da su 11. marta 2004. stotine ljudi koji su putovali vozom u Madridu bili izmasakrirani, te da su 7. jula mnogi nevini putnici bili žrtvama eksplozija bombi u Londonu; a s obzirom da su svi ovi akti nasilja protiv čovječanstva pripisani 'islamskom terorizmu';
- uzimajući u obzir da nakon njujorškog napada, madridskog masakra i londonskih eksplozija evropski muslimani žive pod teškim teretom kolektivne odgovornosti za 'islamski terorizam' kojeg stalno propagiraju neki političari i mediji;
- polazeći od toga da evropski muslimani vjeruju da ne postoji kolektivna krivica, već pojedinačna odgovornost;
- uzevši u obzir da evropski muslimani pate od islamofobije zbog neodgovornog medijskog pokrivanja muslimanskih pitanja u Evropi;
- budući da evropski muslimani vole slobodu drugima kao što je vole za sebe te da poštuju instituciju građanina i ljudska prava u multikulturnim društvima;
- s obzirom da evropski muslimani žele podizati svoju djecu u miru i sigurnosti zajedno sa drugim vjerskim zajednicama u Evropi na principu "etike zajedništva";
- uzimajući u obzir da islam uči muslimane da su Jevreji i kršćani narod Knjige te da stoga svi Jevreji, kršćani i muslimani trebaju naučiti kako da dijele svoje zajedničke korijene i svoje zajedničke nade za budućnost bez predrasuda kako bi izbjegli diskriminaciju, nizak nivo samopoštovanja, demoralizaciju, vjersku i rasnu mržnju, bespomoćnost, gubitak kontrole, društveno izbjegavanje, besperspektivnost i političku zapostavljenost;
- polazeći od toga da je Evropa zajednički kontinent mnogih vjera;
- uzevši u obzir da je Evropa ponosna na svoj put od ropstva do slobode, od mitologije do znanosti, od sile do prava i od teorije do legitimnosti države, kao i evropsku predanost osnovnim vrijednostima ljudskih prava i demokratije;
- budući da evropski muslimani žele biti dio evropskog života i napretka kao i društvenog, političkog, kulturnog i moralnog razvoja evropskih društava -

neka bude obznanjeno -

I
Evropskoj Uniji da je stav evropskih muslimana

1. Evropa je Dom mira i sigurnosti utemeljena na principu društvenog dogovora;

2. Evropsko tlo je Dom mira jer je na njemu moguće živjeti u skladu sa svojom vjerom u kontekstu principa koje bi 'slobodne i racionalne osobe zainteresirane za unapređenje svojih interesa, u polaznoj poziciji jednakosti, prihvatile kao definirajuće za temeljne uvjete svoga udruživanja' (John Rawls);

3. (Društveni) Dogovor je nalog čovjekovog razuma, dok je Zavjet (prema Bogom) volja čovjekovog srca/vjere. Stoga, musliman je čovjek predan Bogu u aktu volje svoga srca/vjere, a građanin je čovjek sa obavezom prema državi kao nalogom svoga razuma. Zavjetom čovjek predaje svoje srce Bogu i prima unutrašnju sigurnost. Ugovorom on daje um državi a zauzvrat dobija društvenu sigurnost kao stanovnik grada ili naselja. Građanin ima prava i privilegije slobodna čovjeka, član je države, autohtona ili naturalizirana osoba koja lojalnost duguje nekoj vlasti a zauzvrat ima pravo da ta vlast zaštiti njegov život, vjeru, slobodu, imetak i dostojanstvo.

4. Evropski muslimani su u potpunosti i jasno predani slijedećim evropskim vrijednostima:
   a. vladavini prava
   b. principima tolerancije
   c. vrijednostima demokratije i ljudskih prava
   d. uvjerenju da svako ljudsko biće ima pravo na pet temeljnih vrijednosti: život, vjeru, slobodu, imetak i čast;

5. Dok nastoje živjeti pošten život u Evropi, evropski muslimani očekuju slijedeće:
    a. institucionalizaciju islama u Evropi;
    b. ekonomski razvoj muslimanske zajednice tako da može uživati punu duhovnu i kulturnu slobodu i neovisnost;
    c. razvoj islamskih škola koje će biti kadre odgajati muslimane rođene u Evropi za izazove evropskih multikulturnih društava;
    d. političku slobodu koja će omogućiti evropskim muslimanima da imaju legitimne predstavnike u parlamentima evropskih država;
    e. liberalizaciju evropske imigracione politike koja je u zadnje vrijeme veoma restriktivna prema muslimana;
    f. otvaranje mogućnosti da se prizna muslimansko pravo u pitanjima personalnog statusa kao što je porodično pravo;
    g. zaštitu evropskih muslimana od islamofobije, etničkog čišćenja, genocida i sličnog;

6. Evropski muslimani su predani opsežnom zajedničkom programu vjerskog dijaloga koji će:
    a. izgraditi svijest o složenosti sekularnog konteksta u kojem religije danas postoje;
    b. promicati razumijevanje, poštivati razlike i istraživati zajednička polazišta;
    c. potvrditi vjerske identitete kao važne instrumente u rješavanju problema nesigurnosti i sukoba te u učenju poštivanja drugih i življenja u različitostima u konfliktnim situacijama;
    d. doprinijeti tekućem diskursu o ljudskim pravima;
    e. pomoći u razumijevanju drugosti druge osobe;
    f. pokazati složeni odnos između vjere, kulture, politike i ekonomije, i naglasiti faktore koji vode ka pozitivnom doprinosu religija zajedničkim naporima u potrazi za istinom, pravdom i mirom;
    g. identificirati vjerske principe, moralne i etičke vrijednosti i norme koje su uporedive i koje mogu poslužiti za izgradnju suživota; kao i one koje su posebne za svaku vjeru, te prepoznati moguće razlike, tenzije i nerazumijevanja između pojedinih moralnih i etičkih vrijednosti u različitim religijama;
    h. isticati pozitivn historijska iskustva i oživjeti sjećanja na iskustva dobrosusjedstva i suživota koja su također dio evropske historije;
    i. izgraditi zajedničku platformu za vjerski suživot u duhu dobre volje koju je moguće naći i u Knjigama Božijim i nadi za našu zajedničku budućnost.

II
Muslimanima koji žive u Evropi da je stav evropskih muslimana

1. Muslimani koji žive u Evropi trebaju shvatiti da se sloboda ne poklanja. Sloboda muslimana u Evropi mora se osvojiti a sveukupni status muslimana mora biti priznat uprkos ksenofobičnom otporu.

2. Muslimani u Evropi danas trebaju više brinuti o svojim odgovornostima nego o svojim slobodama jer preuzimajući odgovornost u evropskom ekonomskom, političkom i društvenom životu muslimani koji žive u Evropi će zaslužiti svoje pravo na slobodu. Tada sloboda evropskih muslimana neće biti ničija milostinja, već zaslužena vrijednost koju nije moguće negirati, niti oduzeti.

3. Muslimani koji žive u Evropi zapadnom slušateljstvu islam trebaju predstaviti kao univerzalni pogled na svijet (*Weltanschauung*), a ne samo kao plemensku, etničku ili nacionalnu kulturu. Muslimani ne mogu očekivati od Evropljana da poštuju univerzalnu poruku islama ako se stalno suočavaju sa etničkom ili nacionalnom slikom islama. Ne samo da evropski muslimani mogu impresionirati evropsku javnost univerzalizmom islama, već je i Evropa dobro mjesto za same muslimane da otkriju snagu i ljepotu univerzalnost islama.

4. Upravo na Zapadu su mnogi muslimani otkrili islam na potpuno različit način u odnosu na islam kojeg su poznavali u svojim domovinama jer ovdje u Evropi susreću svoju braću iz drugih dijelova muslimanskog svijeta i tako počinju cijeniti raznolikost muslimanskog iskustva i kulture.

Muslimani koji žive u Evropi imaju ne samo pravo već i obavezu da razviju svoju vlastitu evropsku kulturu islama kao dokaz trećeg susreta između Istoka i Zapada i kao potrebu za novom renesansom koja će čovječanstvo odvesti u bolju i sigurniju budućnost.

5. Mlada generacija muslimana koja živi u Evropi treba biti duhovno jaka i intelektualno odlučna da razbije muslimanske stereotipe o islamu prije nego zatraže od drugih da izmijene svoje stereotipe. Muslimanska omladina mora se okrenuti budućnosti i ne treba oklijevati da muslimane koji žive u Evropi povede u bolju budućnost.

6. Muslimani koji žive u Evropi trebaju se posvetiti provođenju slijedećih imperativa svoje vjere:

a) Čitaj i uči!

Objava Kur'ana nije počela naredbom da vjerujemo već da stičemo znanje. Svemogući Bog nije tražio od Muhammeda, a. s., da vjeruje već mu je naredio da čita i uči šta i kako da vjeruje. To je tako zato što se čovjek rađa sa vjerom. Prema tome nema potrebe tražiti od čovjeka da vjeruje ako je to već u njegovoj duši. Ali postoji potreba da se podsjeti čovjeka da treba čitati i učiti o onome što je u njegovoj duši. Čovjeku dakle treba znanje sa vjerom kao i vjeru sa znanjem.

b) Vjeruj i marljivo radi!

Čovjek ne živi ni u čisto duhovnom svijetu bez materije ni u čisto materijalnom svijetu bez duhovnog. Tajna uspjeha je da čovjek u sebi objedini ove dvije vrijednosti: svoj duh i svoje tijelo. Drugim riječima, cilj čovjekovog života je u aktivnosti njegovoga duha, a to je njegova vjera, te u aktivnosti njegova tijela, a to je njegov marljiv rad. Nema muslimanskog dostojanstva dok se ogromni jaz između vjere srca i snage uma ne premosti.

d) Budi pobožan i poštuj roditelje!

Kuranski naglasak na vezi između obožavanja Boga i poštivanja roditelja nosi snažnu poruku i Istoku i Zapadu. Poruka Istoku je da ne popusti pod pritiskom da napusti porodične vrijednosti, a poruka Zapadu je da zaustavi opasnu igru sa budućnošću čovječanstva. Institucija porodice nema zamjene. Pitanje porodičnih vrijednosti nije samo moralni zahtjev ljudskog društva, već i egzistencijalni uvjet čovječanstva. Nastojanje da se naruši opći zakon porodičnog života jednak je pokušaju da se promijeni prirodni zakon o izlasku Sunca sa istoka. Niko ne uspijeva promijeniti prirodu izlaska Sunca, i niko neće moći promijeniti princip porodičnog života.

e) Budi pošten i borite se za svoja prava!

Uspjeh na ovom i spas na budućem svijetu ne dolaze sami od sebe. Svako se mora boriti za svoj uspjeh. Mora se boriti za svoja prava ovdje i sada. Također, mora se raditi za spas na budućem svijetu. Božja se milost mora zaslužiti. Razlika između Istoka i Zapada je u tome što Istok više vjeruje u Božiju milost nego u rad, dok se Zapad više oslanja na rad nego na Božiju milost.

f) Misli o sutra!

Postoji jasan dokaz u Časnom Kur'anu da imamo ne samo pravo već i obavezu da planiramo svoju budućnost i da vjerujemo da naša budućnost može biti bolja od naše prošlosti. Uistinu je čudno kako su neki došli na ideju da je muslimanska budućnost beznadežna te da je zato jedina nada u muslimanskoj prošlosti kao načinu života i cilju historije. Ta ideja nema osnove u islamu. Ne samo da nas Svemogući Bog uči da naša budućnost može biti bolja od naše prošlosti, već nam i zdrav razum govori da mi ne možemo promijeniti svoju prošlost ali da, uz Božiju pomoć, možemo oblikovati svoju budućnost. Prema tome, mi nismo odgovorni za prošlu muslimansku historiju, već smo odgovorni za buduću muslimansku historiju. Muslimani se ne trebaju plašiti razmišljanja o svojoj budućnosti isto kao što ne trebaju biti opsjednuti svojom prošlošću. Muslimani imaju budućnost jer vjeruju u Boga. A u Boga vjeruju jer su uvjereni da će istina i pravda pobijediti.

III
Muslimanskom svijetu da je stav evropskih muslimana

1. Muslimanski svijet je univerzalna zajednica muslimana koji su braća i sestre po zajedničkoj im vjeri u Jednoga Boga i u poslanstvo Muhammeda, mir neka je na njega.

2. Ideja o globalnoj svijesti ne bi trebala biti strana muslimanima. U suštini, islam je univerzalna vjera i globalni fenomen. Bilo bi potpuno primjereno da su muslimani izašli sa programom globalizacije u smislu globalne slobode i sigurnosti, jer muslimani žive gotovo na svakom mjestu zemljine kugle pa, stoga, njihova sloboda i sigurnost imaju globalan značaj.

3. Međutim, muslimani ne samo da nisu ponudili originalnu ideju globalizacije, već, općenito govoreći, oni ne uspijevaju da utiču na globalni svijet. Muslimani nemaju globalnu strategiju; nemaju globalni mozak ni globalnu glavu; nemaju globalni kalendar koji bi ih poštedio neugodne zabune oko datuma Bajrama. Nažalost, oni danas imaju *image* prijetnje svjetskom miru i sigurnosti. Oni imaju žig globalnog terorizma!

4. Upravo zbog tog žiga o islamskom terorizmu od kojeg muslimani nedužno danas pate potrebno je izaći sa Deklaracijom evropskih muslimana i uputiti je Muslimanskom svijetu s namjerom da se naglasi potreba da se globalno loša slika promijeni u globalno dobru sliku o muslimanima, posebno u vezi s njihovom vjerom.

5. Centar islama treba preuzeti vođstvo u osiguravanju globalnog pravca u praktičnim stvarima univerzalne vjere islama; u globalnim pitanjima našeg vremena; te u globalnom dijalogu sa našim komšijama.

6. Muslimani, ma gdje bili, trebaju dokazati cijelom svijetu da je islam i ozbiljna vjera i pravična religija; da je on i atraktivna kultura i miroljubiva politika; da su islam dobri ljudi i bogata zemlja; da je islam i mudri čovjek Istoka i racionalni čovjek Zapada.

7. Pogrešno je optuživati islam za odsustvo demokratije u muslimanskom svijetu. Grijeh je narušavati ljudska prava u ime islama. Zločin je protiv islama tolerirati visoku stopu nepismenosti u muslimanskom svijetu i mirno svjedočiti ogromni jaz između enormno bogatih i ekstremno siromašnih ljudi u muslimanskom svijetu. Evropski muslimani imaju pravo i obavezu da postave ova i druga pitanja koja imaju uticaja na budućnost njihove djece u svojim pokušajima da odgovore na pitanja o tome ko su i šta im je činiti kao muslimanima u evropskom okruženju.
8. Evropski muslimani pozivaju globalnu muslimansku zajednicu da preuzme vođstvo u promoviranju mira i sigurnosti u svijetu.

9. Muslimanski svijet je legitimni Ummet koji treba biti sposoban ispuniti obavezu stvaranja moralno dobre, racionalno uravnotežene, ekonomski pravedne i globalno proaktivne Zajednice kojoj se može vjerovati kao savezniku i prijatelju uvijek i svuda.

* * *

Sve nas u životu vode različite staze,

ali bez obzira gdje išli sa sobom nosimo dio jedni drugih!

Prijatelji su način na koji Bog brine o nama!

Saopćenje za javnost Islamskog foruma Evropa

Reis-ul-ulema Bosne i Hercegovine inicirao početak razgovora o 'Evropskoj deklaraciji'

London, 27. august 2005.

Na dobro posjećenoj konferenciji koju je organizirao islamski forum Evropa, Dr. Mustafa Cerić, reis-ul-ulema Bosne, inicirao je prvu seriju razgovora koji bi trebali dovesti do formuliranja panevropske 'Deklaracije evropskih musliman'.

Konferencija je održana u Londonskom muslimanskom centru u subotu 27. augusta u povodu tragičnih londonskih eksplozija i kasnijih napada na islam iz pojedinih medija. Dr. Cerić je kazao da 'sadašnja situacija zahtijeva da muslimani trebaju uraditi više da uvjere evropsko javno mnijenje da je njihova vjera vrijedna poštovanja i da je njihov opstanak u Evropi dobrodošao'.

Predložena deklaracija se obraća Evropskoj uniji, muslimanima u Evropi i muslimanskom svijetu. Donoseći mnoštvo prijedloga, Deklaracija ima za cilj pojasniti da je Evropa 'Dom mira i sigurnosti utemeljena na principu Društvenog dogovora', da su evropski muslimani odani vladavini prava, te da očekuju institucionalizaciju islama u Evropi.

Obraćajući se evropskim muslimanima deklaracija naglašava da će njihovo preuzimanje odgovornosti osigurati im pravo na slobodu. Deklaracija poziva muslimanski svijet da ponudi pravac u praktičnim pitanjima vjere, u globalnim pitanjima i globalnom dijalogu.

Muslih Faradi, predsjednik Islamskog foruma Evropa, je pozdravio inicijativu dr. Cerića rekavši: 'U saradnji sa drugim organizacijama, IFE će inicirati seriju foruma i konferencija u glavnim gradovima Evrope kako bi se razgovaralo i dogovorilo o prijedlozima koji su izneseni danas'.

Dr. Davud Abdullah, pomoćnik sekretara Muslimanskog vijeća Evrope i Muhammed Habiburrahman, bivši generalni sekretar IFE također su se obratili konferenciji.

Kraj

Drugo saopćenje za javnost Islamskog foruma Evropa

Predložena 'Deklaracija evropskih muslimana'

Napadi od 7. jula u Londonu i njegove posljedice stvorile su situaciju velikih neizvjesnosti. Trenutak od muslimana u Evropi zahtijeva da duboko razmisle o svojoj situaciji te da djeluju zrelo i odgovorno.

Večerašnji događaj, susret sa reis-ul-ulemom Bosne, potvrđuje da je muslimanska zajednica nezaobilazan dio evropskog društva, koji je predan miru, pravdi, napretku i harmoničnom društvenom razvoju. Kao nastavak na izlaganje Reis-ul-uleme mi preporučujemo:

1. da se muslimanska zajednica nastavi opirati svakom pokušaju koji pokušava povezati islam sa djelima mržnje bilo koje manjine koja lažno tvrdi da nas predstavlja. Uz to, muslimanska zajednica se mora oduprijeti pokušajima diskreditacije velike vjere islama. U sadašnjoj situaciji velikih neizvjesnosti mi od svojih lidera i uleme očekujemo stalnu uputu i vođstvo.

2. Da na prijedlogu današnjeg izlaganja reisu-ul-uleme treba uslijediti konstruktivna diskusija i debata kako bi se došlo do uzajamno prihvatljive zajedničke dekparacije evropskih muslimana.

3. U tom smislu, IFE će zajedno sa drugim zajednicama i organizacijama inicirati seriju diskusija i konferencija u važnijim gradovima Evrope kako bi se razgovaralo i došlo do zajedničkog stava o gore rečenom. Ovo treba početi odmah.

4. Da muslimanska zajednica treba raditi sa vladinim tijelima i institucijama na ispitivanju mogućnosti institucionalizacije Deklaracije evropskih muslimana.

5. IFE sugerira braći muslimanima i drugim građanima, posebno onima koji su na odgovornim pozicijama kao što su imami i znanstvenici te muslimanskoj omladini da se ponašaju odgovorni i da slijede uzorni primjer poslanika Muhammeda, mir neka je na njega.

Kraj

Deklaracija evropskih muslimana
Reisu-l-uleme Bosne i Hercegovine
Uvod (komentar)
Ambasadora Akbara Ahmeda

Ovaj dokument se čeka već duže vremena. Ovaj jasan zov na buđenje muslimana je prijeko potreban. Ovo je podsjetnik da je Islam vjera *adla* - pravde, *ihsana* - samilosti i ravnoteže, a prije svega vjera koja potiče na potragu i primjenu *ilma* ili znanja. Napokon, znanje je druga najčešća riječ u Kur'anu nakon riječi Bog.

U dobu nakon 11. septembra u kojem živimo, Islam se suočava s mnogim izazovima. Ipak, ova Deklaracija koju je osmislio jedan od vodećih evropskih intelektualaca jasno ukazuje da Islam posjeduje otpornost, samilost i maštu da se nosi sa ovim izazovima. Deklaraciju je napisao vodeći vjerski učenjak koje je duboko razmišaljao o ovim pitanjima, a treba se ponoviti ne samo muslimanima u Evropi nego i općenito muslimanima koji žive na Zapadu – naročito onim u Sjedinjenim Američkim Državama i ostatku muslimanskog svijeta. Njena poruka je izuzetno važna.

Imao sam priliku upoznati autora kad je posjetio London prije deset godina i još uvijek se sjećam rečenice koju je citirao. Rekao je da je dilema muslimana na Balkanu to što azijcima izgledaju previše evropski a da evropljanima izgledaju previše azijski. U tom smislu to je narod koji se nalazi u sredini. Za mene je to bila savršena metafora samog Islama. Dakako da je Poslanik uvijek ponavljao da su Muslimani ljudi sredine. Prema tome, čestitam autoru što je ponovo postavio Islam u sredinu.

Iz ovog se razloga Deklaracija, koja je više *crie de coeur* (zov srca) nego akademska teza, treba čuti. Citirat ću zadnju rečenicu da bih istakao važnost ove poruke: "Krenuti ćemo različitim putevima u životu, ali bez obzira gdje išli, nosimo djelić jedni drugih". Upravo u ovom duhu svjetske zajednice koja živi u mukama globalizacije – gdje se društva redaju, preklapaju i ponekad sukobljavaju – Deklaracija zauzima tako važno mjesto. Pročitajte je, podijelite, raspravljajte o njoj, i djelujte u njeno ime.

Ambasador Akbar Ahmed
Ibn Khaldun Chair of Islamic Studies
and Visiting Fellow The Brookings Institution,
Washington DC, USA,
January 2006.